

Introduktion till temanummer om Abduktion

Susanne Andersson
Stockholms universitet

Jutta Balldin
Malmö universitet

INTRODUKTION

Detta temanummer handlar om abduktion, det vill säga den tankemässiga förflyttning som sker från det som upplevs vara obegripligt eller förbryllande till ny förståelse och tolkning. Just denna förflyttning varmed ny förståelse uppkommer gör abduktion särskilt lämpad för pedagogisk forskning då det inom denna form av forskning finns en strävan mot att öppna upp för nya förståelser gentemot vad något kan vara. Abduktion har vi dock upplevt haft en undanskymd ställning inom framförallt samhällsvetenskaplig men även pedagogisk forskning och beskrivs ofta mycket kortfattat i metodböcker, exempelvis som ett mellanting av deduktion och induktion eller som en pendling mellan dessa två. Dessa sätt att beskriva abduktion menar vi är alltför snäva och förenklade. Vi som är temaredaktörer för detta nummer av tidskriften har format vår förståelse av abduktion när vi var forskarstuderande vid Pedagogiska institutionen i början av 2000-talet vid Stockholms universitet, då bland andra Birgitta Qvarsell och Arvid Löfberg var professorer. Under denna tid upplevde vi att abduktion var den mest självklara forskningsansatsen. Kanske för att abduktion och en pragmatisk inställning till forskning präglade många av de seminarier, kurser och diskussioner som vi deltog i, men sannolikt också eftersom vi som enskilda personer var mottagliga och framförallt fann att abduktion på ett tydligt sätt berikade vår forskning.

Åren gick och abduktion fanns med i vår forskning, undervisning och handledning samtidigt som vi i metodböcker saknade ett mer utvecklat synsätt. Åren 2018 till 2021 bedrev vi därför ett gemensamt seminarium vid institutionen för pedagogik och didaktik vid Stockholms universitet med

fokus på abduktion där vi alternerade mellan att läsa klassiska texter av Peirce och nyare vetenskapliga artiklar som behandlade abduktion. Vi ville med seminariet förkovra oss i abduktion, men målet var att så småningom publicera egna texter kring abduktion, som därmed skulle kunna bidra med den fördjupning som vi saknade. Detta fick oss att efter hand vända oss till tidskriften *Pedagogisk forskning i Sverige* för att föreslå ett temanummer med en bred inbjudan till forskare verksamma inom pedagogik hur de tolkar och tillämpar abduktion. Föreliggande temanummer är ett resultat av denna inbjudan med nio bidrag skrivna av forskare från olika lärosäten och inom varierande pedagogiska riktningar.

PEIRCE OCH ABDUKTION

Den som myntade begreppet abduktion var Charles Sanders Peirce (1839–1914), en amerikansk filosof, naturvetare och pragmatismens grundare, som under hela sin 50-åriga forskargärning arbetade med att utveckla dess innebörd. Peirce var upptagen vid att försöka klargöra idéer som var svåra att begripa eller som var förbryllande. Framför allt för att dessa förbryllande idéer kunde ge upphov till nya upptäckter, en förmåga som han menade att de traditionella sätten att bedriva forskning saknade. Som ett led i ett sådant resonemang och med inspiration från filosoferna Kant och Aristoteles föreslog han begreppet abduktion (Paavola, 2006). Peirce ägnade större delen av sitt liv åt att utveckla förståelsen av abduktion vilket även bidrog till att innebörden förändrades. Under den första perioden som sträckte sig mellan 1860 till cirka 1890 sågs abduktion som en strikt slutledning som följde efter deduktion och induktion. Under den senare perioden, som sträckte sig från 1890 och framåt, gav Peirce begreppet en delvis annan förståelse, och beskriver nu abduktion som undersökningens första fas, inom vilken nya idéer genereras (Fann, 1970; Lorino, 2018; Paavola, 2005).

Peirce beskrivs som en av grundarna till pragmatismen och även i förhållande till detta begrepp skedde en förändring som kan delas in i två tidsperioder. I den tidiga texten "How To Make Our Ideas Clear" från 1878 utvecklas en första förståelse (Peirce, 1878). I senare texter förändras den dels för att han själv var missnöjd med den initiala framställningen, dels för att han var kritisk till de tolkningar som exempelvis William James gjorde av pragmatism, vilken Peirce ansåg hade blivit alltför individualistisk samt hade fått ett alltför starkt fokus på språkliga konstruktioner som det enda existerande. Avståndstagande till andra uttolkare av pragmatism bidrog till att Peirce döpte om begreppet till "pragmatism", ett begrepp som han ansåg vara så fult att ingen skulle komma på tanken att kidnappa det. I senare texter anslöt sig Peirce tydligare till realismen i förhållande till det som verkligen existerar och även i förhållande till vad något kan vara (Turrissi, 1997).

PRAGMATISMENS MAXIM OCH ABDUKTION

I de senare texterna om abduktion finns också den nya förståelsen av pragmatism integrerad (Paavola, 2006). Främst är det i en text från 1903, vilken utgör ett underlag för en föreläsning vid Harvard universitet, som förbindelsen mellan pragmatism och abduktion tydligt skrivs fram och ges en fördjupad förståelse. I denna text lyfter Peirce fram tre satser vilka kallas för ”tanke-slipande satser” för att tydliggöra (”skärpa eggen”) pragmatismens maxim samtidigt som det då även blir ett förtydligande av abduktion. Den första satsen är varseblivningen, det vill säga uppmärksammandet av något som inte stämmer vilket enligt Peirce utgör utgångspunkten i abduktion, liksom för allt tänkande. Vårt tänkande är naturligtvis inte tomt utan utgör istället den mylla varur nya idéer och förståelser kan växa fram. Det är i denna mylla som den andra tankemässiga satsen hämtar näring. Här pågår både medvetna och omedvetna processer vilka efterhand bidrar till att olika och ibland motstridiga tankar förs samman vilket leder fram till ny förståelse. I den tredje tanke-slipande satsen övergår den andra abduktiva tankemässiga processen mjukt till en ny förståelse, utan att någon skarp linje finns mellan dem (Peirce, 1903). Det initiala skedet kan upplevas förbryllande, menar Peirce, ja till och med frustrerande, men i takt med att tanken vandrar över en rad olika möjligheter växer det så småningom fram en rimlig tolkning, och därmed infinner sig ett tillstånd av lugn där den nya tolkningen åtminstone känns värd att undersöka vidare. Nu är det inte säkert att tolkningen är sann men genom den processliknande forskning vars enda syfte är att skingra tvivel genereras på sikt nya idéer och tolkningar, som närmar sig sanningen (Peirce, 1903).

Trots att Peirces förespråkade abduktion som en första fas i en undersökning, egentligen den undersökande processen varmed idéer och hypoteser genereras, avsågs inte en teorilös forskning. Forskningen har alltid, och bör ha, en teoretisk förankring samtidigt som han menade att denna förankring inte får begränsa forskningen allt för mycket. I forskningen behöver det finnas en förmåga att vara öppen för upptäckter av det förbryllande och därmed nydanande. Den deduktiva analysen ansåg Peirce alltjämt central men han placerade den i ett senare skede: den görs då de nya idéerna testas i uppställda hypoteser. Induktion däremot ansåg han bidra till de empiriskt kvalitativa be-läggen för om hypotesen kan anses vara giltiga (Paavola, 2006).

ABDUKTION EFTER PEIRCE

Begreppet abduktion rönt ett relativt svalt intresse bland 1800-talets Peirces samtida teoretiker. Det kom att dröja fram till mitten av 1900-talet innan begreppet behandlades på ett mer utvecklat sätt och då framförallt bland filosofer. Under senare delen av 1900-talet upplever vi att intresset för abduktion tilltagit något, även inom andra discipliner än filosofi, såsom

exempelvis artificiell intelligens (Psillos, 2000). Abduktionen har fortsatt att väcka intresse även för forskare inom samhällsvetenskap (se exempelvis Swedberg, 2012; Timmermans & Tavory, 2012; Czarniawska, 1999; Paavola, 2006).

Vi anar att det ökande intresset kan knytas till att forskare behöver driva sitt tänkande bortom etablerade teorier för att därigenom finna nya lösningar på samhällsliga utmaningar. Framför allt i samhällsvetenskaplig forskning, som har fokus på mänskligt handlande och varade i världen, kan enkla logiska slutledningar vara svåra att göra. Det vill säga att när forskningsresultaten förbryllar är det svårt att initialt ställa upp teoretiska förankrade hypoteser som går att testa. Flera forskare lyfter att det inom tidigare och även dagens forskning finns en alltför stark betoning på deduktion och induktion vilket har lett vetenskapen in på ”bekräftelsens väg” medan Peirces senare beskrivning av abduktion har öppnat upp för en vetenskap som följer ”upptäckens väg”, något som möjliggör för utvecklandet av nya hypoteser och teorier (se exempelvis Lorino, 2018; Paavola, 2005; Swedberg, 2012). Främst är det i den senare bemärkelsen som forskare sökt sig till Peirces teoretiska arbeten och upplevt det vara speciellt intressant.

ABDUKTIONENS FÖRBINDELSE MED PEDAGOGIK

Det förbryllande ses således enligt Peirce som själva utgångspunkten för forskning och utvecklandet av nya upptäckter som sedan testas deduktivt. Ansatsen kan framstå självklar och giltig för *all* tolkande forskning, men här finns möjlighet att göra en särskild koppling till pedagogik. I en klassisk formulering skriver Peirce att deduktion bevisar vad något *måste vara*, och induktion visar att något *faktiskt är* giltigt. Abduktion föreslår i stället att något *kan vara* (Peirce, 1903).

I denna sista mening, att abduktionen föreslår att något *kan vara*, finns en öppen hållning med en tydlig förbindelse till pedagogiken och som även gör abduktionen särskilt lämpad för både pedagogisk praktik och pedagogisk forskning. Detta då det i pedagogikens grunder finns en strävan mot att finna öppningar till vad som kan vara bland annat i termer av vidgad förståelse i forskning och lärande i den praktiska pedagogiska verksamheten.

TEMANUMRETS INNEHÅLL

Den ursprungliga frågan för detta temanummer handlade om abduktionens förtjänster i just pedagogisk forskning. Frågan gav en spännande samling svar som på många sätt bekräftar och förstärker både abduktion och pedagogik, medan den beskrivna relationen dem emellan visar vägen till en del angelägna frågor för forskningen, och för pedagogiken. Nedan kommer vi kort att intro-

ducera temanumrets nio bidrag genom att ta fasta på hur skribenterna relaterar abduktion till pedagogisk forskning. Några resonerar om abduktion utifrån en eller flera vetenskapsteoretiska frågor, medan andra tar avstamp i ett forskningsprojekt för att belysa hur abduktion kan åskådliggöra pedagogiska fenomen eller användas metodologiskt. Vi presenterar artiklarna genom att ta fasta på ett antal abduktiva element som artikelförfattarna beskriver vara särskilt angelägna för pedagogikens frågor. Alla författare berör inte samtliga element, och respektive element kan inte heller knytas till en specifik författare eftersom flera av dem återkommer i olika form i temanumret.

Utifrån vår läsning av artiklarna har vi formulerat sex adjektiv som sammanfattar och belyser beskrivna relationer mellan pedagogik och abduktion. Tanken med ordböjningen är att understryka den abduktiva tankehandlingens pågående och föränderliga karaktär. Adjektiven är tänkta att rikta blicken mot en kunskapsbildning som uppstår och förändras i relationer mellan människor och objekt. En utgångspunkt som kan förstås grundläggande också för pedagogisk forskning och praktik.

FRAMTRÄDANDE

Abduktion som forskningsriktning har i Peirces filosofi en direkt koppling till hans världsbild och människans varande i världen. Världen eller naturen är i kontinuerlig förändring och expansion och människan är till kropp och tanke del av denna förändring. Abduktion kan i detta sammanhang beskrivas som människans reaktion på omvärlden. Det är den tankehandling som utgår från människans upplevelse av världen, och som hon sedan genom tankens riktning mot förståelse översätter till generell och socialt delad kunskap. Som *Arvid Löfberg* beskriver kan denna tankehandling förstås som att människan konstruerar sin omvärld och därmed upprättar en relation mellan henne själv och världen. Löfberg resonerar om tankehandlingen som ett uttryck för mänskligt framträdande. Människan framträder eller tar sin plats i världen genom att konstruera densamma som något för henne betydelsefullt och begripligt, något hon kan relatera till och handla gentemot. Enligt Peirce innebär det att människan genom sin kunskapsbildning också fjärrar sig från den värld som hon är en del av, och delvis också från kunskaper om denna värld. Det är en utgångspunkt som bildar grund för frågor om det som finns och kan förnimmas men som vi ännu inte kan begripa. Abduktiv forskning riktar sig mot det okända men samtidigt möjliga, det som väcker vår nyfikenhet. Nyfikenhet är, menar Löfberg, den abduktiva men också pedagogiska forskningens viktigaste drivkraft, eftersom ny kunskap kräver att vi närmar oss det okända och medvetet försöker ta oss ur den ”mentala bubbla som vi befinner oss i”. Det mänskliga framträdandets villkor kan på ett övergripande plan sägas förena abduktion med pedagogisk forskning eftersom mänsklig

kunskapsbildning och dess betingelser är den pedagogiska forskningens objekt och riktning.

TOLKANDE

Löfbergs resonemang speglar den för abduktion och pedagogik gemensamma frågan om vad vi som människor uppfattar, och hur vi översätter det vi uppfattar till något för oss begripligt. Abduktion som tankehandling understryker att vi förstår världen genom att tolka det vi upplever som något annat, för oss fattbart. *Corrado Matta* argumenterar för tolkningens centrala roll i pedagogisk forskning, och menar vidare att den tolkande handlingen med nödvändighet är abduktiv. Den abduktiva tankehandlingens drivs mot att översätta det upplevda till något begripligt, och i denna process ställs olika tolkningar och representationer mot varandra för att dras fram till en rimlig förklaring. *Matta* skriver att samhällsvetenskaplig och framför allt pedagogisk forskning studerar omvärldens fenomen med utgångspunkt i specifika yttranden som tolkas utifrån en värdering av dess betydelse. Abduktion menar han kan förtydliga varför vi väljer att uppmärksamma och tolka ett specifikt yttrande framför ett annat. Med utgångspunkt i tolkningens jämförande element resonerar *Matta* om abduktionens kreativa spekulation som den tankehandling som kan synliggöra vilka tolkningar som framstår mer rimliga eller meningsfulla än andra, trots att den av uttolkare ofta avfärdas som oorganiserad och icke-transparent. Med stöd i tolkningens jämförande element argumenterar han för att den kreativa tolkningen visst innefattar systematik i form av val genom tolkning och i riktning mot den mest rimliga hypotesen. Kreativitet utesluter alltså inte systematik, men öppnar upp för en sensitiv forskningsprocess i vilken teori bildas successivt och jämförande.

REAGERANDE

Med utgångspunkt i abduktion som en tolkande men också reagerande forskningsprocess resonerar *Inger Berndtsson* och *Monica Vikner Stafberg* om betydelsen av att i pedagogisk forskning studera kunskapsbildningens existentiella dimensioner. Det fenomenologiska studiet av lärarstudenters levda erfarenheter under sin utbildning visar hur kunskapsbildning präglas av upplevelser bortom tillägnet av generella teorier, och att lärarblivande är en process som kantas av känslomässiga och kroppsliga reaktioner. De beskriver en bildningsprocess som kan relateras till abduktionens startpunkt i reaktioner på omvärldens fenomen, och en kunskapsbildning som förknippas med människans tillblivande i en vidare mening. En abduktiv tolkningsprocess låter, som *Berndtsson* och *Vikner Stafberg* skriver, ”fenomenet tala” och förhåller sig till det levda eller upplevda som en central del av mänskligt

framträdande. De upprättar härmed en relation mellan abduktion och fenomenologisk livsvärldspedagogik och betonar betydelsen av att med abduktion utmana eller vidga synen på kunskapsbildning inom pedagogisk forskning. Genom att i större utsträckning ta fasta på den levda praktik inom vilken människor identifierar och handlar gentemot för dem meningsfulla fenomen kan forskningen upptäcka betydelsefulla betingelser för kunskapsbildning, och generera begrepp som belyser upplevelsens roll för kunskap.

I enlighet med ovanstående artikel resonerar också *Jutta Balldin* om upplevelsens betydelse för hur världen tolkas och kunskap successivt förändras. Hon resonerar med utgångspunkt i Peirces tankelogik om känslans betydelse för kunskapsbildning, och vikten av att inom pedagogisk forskning bejaka den känslomässiga reaktionens roll för mänskligt framträdande. Den reagerande handling som uppstår som en konsekvens av vad vi förnimmar i mötet med omvärlden är en känsla av förändring och ett samtidigt begär att förstå vad det innebär. Känslan som en reagerande handling på något upplevt förbryllande är själva startpunkten för vidare spekulationer eller forskning, men verkar också som en genomgående drivkraft i abduktiv forskning. Känslan av det förbryllande är också en form av tolkning som bygger på jämförelser mellan upplevelser och generella kunskaper, och det som just den reagerande människan rörs av. Vad vi uppfattar som förbryllande är alltså också ett resultat av det som vi som enskilda människor väljer att uppfatta och eventuellt spekulera vidare om. Abduktion som en både subjektiv och ideologisk riktning kan inom pedagogisk forskning bidra till att uppmärksamma kunskapsbildningens känslomässiga grund, och också belysa pedagogikens inre dynamik.

I samma anda skriver *Birgitta Qvarsell* om ideologins inverkan på pedagogisk forskning, inte minst när denna rör barn och barns villkor för kunskapsbildning. Barns rättigheter fungerar ofta vägledande i val av forskningsfrågor och metoder, men används också för att legitimera pedagogiska insatser eller bestämma barns behov och intressen på ett sätt som inte alltid inbegriper barns reella agens eller perspektiv. Pedagogisk forskning är normerande och det finns en tendens menar Qvarsell att teori blandas ihop med ideologi på ett sätt som riskerar att låsa fast kunskap snarare än öppna upp för nya upptäckter, inte minst för barns egna upptäckter. Det reagerande elementet i abduktion kan på detta sätt uppmärksamma pedagogiken på ologiska handlingar och användas i pedagogisk forskning för att belysa teori eller ideologi som begränsar kunskapsbildning. Här finns en relation till abduktion som en meningsdriven kunskapsbildning, som inte bortser från ideologiska val i spekulationer om möjliga hypoteser, men förhåller sig uppmärksam och kritisk till det som förhindrar slipande tankeprocesser. Pedagogen och forskaren bör vara uppmärksam på hur ideologi förhåller sig till teori, det subjektiva till det generella, eftersom dessa relationer kan förklara kunskapsbildningens villkor, men också signalera vikten av att formulera eventuellt andra och/eller nya

begrepp. Nyskapande kunskap är den pedagogiska forskningens primära syfte och abduktion erbjuder den kreativa och kritiska spekulaton som krävs för att generera för pedagogiken generella och användbara begrepp.

PERSPEKTIVTAGANDE

Ovanstående resonemang om kunskapsbildningens reagerande element betonar dess subjektiva, situerade och därmed varierande riktningar och processer. För pedagogisk forskning innebär det en nödvändig uppmärksamhet på både andras och egna reaktioner. *Margareta Aspán* beskriver i sin artikel hur hon under en fokusgruppsintervju med barn hamnar i en oväntad och känslomässigt jobbig situation, som leder till att hon först vill avfärda mötet med barnen som meningslöst eller misslyckat. Men händelsen vill inte släppa taget om hennes tanke och hon vänder tillbaka till sina ljudinspelningar för att försöka förstå vad det var som hände. En förnimmelse säger henne att det som sker under intervjun är av betydelse, och det visar sig vid en så kallad nyskrivning av empirin att den framstår inte bara uppseendeväckande men också pedagogiskt intressant. Abduktionens successiva kunskapslogik och en öppnande inställning till möjliga sätt att bilda kunskap om världen vägleder forskaren i riktning från det förgivettagna mot något här och nu okänt. Aspán menar att i såväl pedagogiska sammanhang som i den pedagogiska forskningen finns en strävan efter att förstå, inte bara hur någonting framstår här och nu, men också hur det skulle kunna vara, det vill säga att kunna se och ta tillvara möjliga kunskapsvägar. Den här processen kan också beskrivas som ett aktivt perspektivtagande, för i detta fall barnens reaktioner som uttryck för kunskapsbildning snarare än motstånd. Abduktion bidrar till pedagogisk forskning i form av ett successivt perspektivtagande, en spekulaton som vänder ut och in på den egna förståelsen till förmån för andras, och därmed kan förklara en annan möjlig kunskapsbildning.

Den prövande och successiva abduktionsprocessen rimmar inte med ett forskarsamhälle som prioriterar snabbt framtagna och ofta direkt användbara resultat. Samtidigt visar abduktiv forskning att det är först när forskaren tar sig utrymme men också vågar ta riktning mot okända mål som förståelsen kan vidgas. *Susanne Andersson* resonerar om den besvärliga situation som kan uppstå i abduktiva processer, när forskaren hamnar i ett förbryllande men kännbart betydelsefullt möte med omvärlden, men inte riktigt vet hur tanke- och forskningsprocessen kan löpa vidare. Abduktion bygger på att forskaren stannar upp inför det som framstår förbryllande, men också ger sig i kast med en tankeslipande process vars form och riktning inte är från början utstakad. Andersson grundar sitt resonemang i Peirces begrepp habituation och använder perspektivtagande som en möjlig teknik för att just komma vidare och förstå det som verkar märkligt. I likhet med Aspán beskriver Andersson hur

hon genom ett aktivt perspektivtagande distanserar sig från det förbryllande objektet för att istället uppmärksamma sin egen förståelse och vilka erfarenheter och värderingar som vägleder denna. Genom denna tanke slipande process kan hon förstå sin egen reaktion på omvärlden och det förbryllande objektet. Abduktion kan med detta exempel förstås närma sig den pedagogiska frågan om hur och med vilka förutsättningar människor framträder och bildar kunskap om världen. I ett pedagogiskt perspektiv är perspektivtagandet också avgörande för att belysa hur den egna förståelsen påverkar hur vi förstår och samverkar med andra.

SAMVERKANDE

I pedagogiska sammanhang är gemensam förståelse särskilt angeläget och en grundbult för undervisning och socialisering. På samma sätt beskriver Peirce den abduktiva forskningen som med nödvändighet samverkande, eftersom motsatsen bidrar till splittrade forskarsamhällen och en konkurrens som driver upp forskningens tempo och riskerar ignorans gällande processens kvalitativa element, såsom reaktioner, förbryllande fynd eller perspektivtaganden. *Ann-Christine Vallberg Roth* beskriver hur abduktion medger samverkan om frågor som berör och förbryllar praktiker och forskare gemensamt. Hon beskriver ett pågående forskningsprojekt och dess olika faser som präglade av ett uttalat ”vi” och understryker en inkluderande inställning med samverkande begrepp som ”teoripraktik” och ”flerstämmighet”. Abduktion verkar i projektet för en gemensam riktning mot det som skulle kunna bli didaktiskt möjligt och samtidigt fungera i förhållande till de generella idéer och ideal som präglar professionen. Olika perspektiv och ideal tillåts verka i gemensamma spekulationer om möjliga praktiker och sätt, vilket är en kunskapsprocess som enligt Vallberg Roth successivt leder fram till formulerandet av användbara didaktiska modeller. Beskrivningen av forskningsprocessen visar att den abduktiva processen varken är enkelspårig eller snabbt överstökad, och att de spår som dyker upp under processen i form av abduktiva blixtar eller insikter om något betydelsefullt i själva verket är resultatet av en långväga och successiv spekulation.

ÖVERSKRIDANDE

Abduktion som tankehandling är överskridande på så sätt att den strävar mot generalisering genom särskiljande, mot något nytt men samtidigt redan här (i världen). Det är en inställning som utmanar gränser generellt och inom forskning bland annat dikotomin mellan teori och praktik. *Ulla Damber* och *Linda Wilbelmsson* betonar i sin artikel vikten av att se och hantera teori och praktik som kontinuum snarare än motpoler, eftersom en inställning till dessa

fenomen som kontinuerligt och ömsesidigt föränderliga bättre svarar mot ett kontinuerligt eller dynamiskt objekt såsom pedagogik eller kunskapsbildning. Damber och Wilhelmsson visar genom beskrivning av egna forskningsprocesser hur teori och praktik verkar tillsammans för att förstärka men också tydliggöra kvaliteter i pedagogisk praktik. Inställningen till teori och praktik som överskridande varandra genererar nya insikter och resulterar i kritiska vändningar i deras forskning. Abduktion bidrar med denna inställning till kritisk reflektion över relationer och perspektiv som motsvarar ett inom pedagogisk forskning behov av att förklara förändringar avseende utbildningens och undervisningens syfte, innehåll och genomförande. Överskridande forskning kommer dock med utmaningen att kreativa spekulationer inte så lätt låter sig beskrivas eller motsvarar förväntningar på transparens och systematik. Abduktion krävs ett av forskaren skickligt balanserande mellan praktikens komplexitet och teoriergenerering.

AVSLUTNING

Sammanfattningen av de olika bidragen ovan visar att abduktion kan vara något mer än en metod eller en pendling mellan teori och praktik. I relationen mellan abduktion och pedagogisk forskning upprättas en inställning till kunskapsbildning som bland annat påverkar forskarens förhållande till objektet, sig själv, och/eller den egna forskargärningen. Den abduktiva inställningen innebär en uppmärksam följsamhet gentemot omvärlden och en kritisk inställning till idéer om densamma. Den innefattar en tro på ständigt bättre förklaringar och en smärtsam vetskap om förlorade kvaliteter i den generaliserande urvalsprocess som driver mänsklig kunskapsbildning. Nyfikenheten inför det som skulle kunna vara och förstås på sikt kantas av medvetenheten om människans otålighet. Som ett svar på denna tvetydighet erbjuder abduktion en medelväg, en form av både/och tänkande om världen som varken utesluter eller rekonstruerar skillnader (Cooke, 2006), men inte heller ser målet för forskningen formuleras i en definitiv slutsats. Abduktiv forskning är följsam gentemot ett ständigt föränderligt objekt, vilket innebär att hypoteser om objektet varken kan förstås som sanna eller hållas för egna. Den abduktiva forskarens mål är att föreslå hypoteser som verkar rimliga och i alla fall tillfälligt kan förklara upplevelser eller fenomen. I takt med att världen förändras krävs nya förklaringar. Den kontinuerliga kunskapsprocessen innebär härmed att den enskilda forskarens upptäckter är betydelsefulla om än tillfälliga bidrag i en pågående och med nödvändighet gemensam forskningsprocess (Anderson & Rovine, 2012). Det är en inställning till forskning som inte undergräver den enskilda forskarens gärning men framhäver betydelsen av upptäckt bortom bekräftelse eller kortsiktiga mål.

Artiklarna ger flera exempel på hur abduktion kan skapa utrymme för nya pedagogiska upptäckter, och vi vill mena att abduktion behöver uppmärksammas på detta sätt för att också visa vad abduktion kan göra. Pedagogisk teori är tentativ och måste ständigt prövas mot en föränderlig omvärld. Här menar vi att abduktion skapar de nödvändiga öppningarna till att kunna undersöka det som förbryllar, det vill säga vad något kan vara. Vi hoppas med detta temanummer kunna inspirera till ett fortsatt samarbete om abduktionens förtjänster inom såväl pedagogisk praktik som forskning, och väljer att avsluta introduktionen med den fråga som Balldin ställer i sin artikel, nämligen ”Hur kan abduktion ges större utrymme som ett led i en hållbar pedagogisk forskning, och utbildning?”.

REFERENSER

- Anderson, Doug, & Rovine, Michael, J. (2012). Peirce and Pearson: The Aims of Inquiry. I D. R. Anderson, & R. C. Hausman, (red.), *Conversations on Peirce. Reals and Ideals* (s. 132-146). Fordham University Press.
- Cooke, Elizabeth F. (2006). *Peirce's Pragmatic Theory of Inquiry. Fallibilism and Indeterminacy*. Continuum Studies in American Philosophy.
- Czarniawska, Barbara (1999). Management she wrote: Organization studies and detective stories. *Studies in Cultures, Organizations and Societies*, 5, 13–41.
- Fann, Kuni T. (1970). *Peirce's Theory of Abduction*. Martinus Nijhoff.
- Lorino, Philippe (2018). *Pragmatism and Organization Studies*. Oxford university press.
- Paavola, Sami (2005). Peircean Abduction: Instinct or Inference? *Semiotica*, 153, 2005, 131-154. <https://doi.org/10.1515/semi.2005.2005.153-1-4.131>
- Paavola, Sami (2006). *On the Origin of Ideas: An Abductivist Approach to Discovery Philosophical*. University of Helsinki.
- Peirce, Charles Sanders (1878). “How to Make our Ideas Clear”. *The Essential Peirce*, 1, 346.
- Peirce, Charles Sanders (1903). Pragmatism as the Logic of Abduction (Lecture VII of the 1903 Harvard lectures on pragmatism). *Essential Peirce* v. 2, 226–241.
- Psillos, Stathis (2000), Abduction: Between Conceptual Richness and Computational Complexity. I P. A. Flach, & A. C. Kakas (red.), *Abduction and Induction. Essays on their Relation and Integration* (s. 59-74). Kluwer Academic Publishers.

Swedberg, Richard (2012). Theorizing in sociology and social science: turning to the context of discovery. *Theor Soc*, 41, 1–40. <https://doi.org/10.1007/s11186-011-9161-5>.

Timmermans, Stefan, & Tavory, Iddo (2012). Theory Construction in Qualitative Research: From Grounded Theory to Abductive Analysis. *Sociological Theory*, 30(3), 167–186.

Turrisi, Patricia Ann (red.) (1997). *Pragmatism as a Principle and Method of Right Thinking: The 1903 Harvard Lectures on Pragmatism*. State University of New York Press.